

posebne vrste akacije iz sosednje Madžarske. Ta akacija ima posebno kvaliteten les, nekatere vrste pa cveto pozneje kot naša domača akacija. To pa je za akacijevo pašo zelo važno. Morda bi se tudi naši gozdarji, ki tako vneto zasajajo hitro rastoče topole, zamislili ob takih akacijah z izredno kvaliteten lesom.

Pred leti smo začeli razširjati pri nas izredno medovito rastlino, ki jo botaniki imenujejo »čebelje drevo« ali »euodijo«. Njemo seme je preskrbel pokojni biolog profesor Cimerman iz različnih botaničnih vrtov v zamejstvu. Za mlade sadike, ki jih je vzgojil, so se čebelarji izredno zanimali in ni bilo moč ustreči vsem. Seme pa smo izročili tudi nekaterim čebelarjem-vrtnarjem, ki so poskrbeli, da bo letos na voljo še nekaj sadik.

Ne pozabimo na izredno medovit grmiček, ki nam cveti od junija pa tja v jesen in vabi čebele. To je tako imenovani bisernik ali pa mela. Zaradi snežnobelih, biserom podobnih jagod je postal okrasni grm, ki ga najdemo skoraj po vseh parkih. Hitro se razraste in zato pogosto ne sodi v vrt, ampak na grobove, obronke in nerodovitne prostore. Razmnožujemo ga s semenom in podtaknjenci. Lahko ga dobimo v vsaki večji vrtnariji. Po goličavah in neplodnih prostorih lahko zasejemo belo ali rumeno medeno deteljo, na katero naletimo na pa-

robkih ali ob železniških nasipih. Zelo priporočamo tudi zlato rozgo ali vrbnjak, ki se je že razrasla ob nekaterih rekah in potokih, tako ob Savi, Dravi in Donavi, raste pa tudi drugod po nerodovitnih mestih. Na en meter visokem stebelu je lep metlast rumen cvet, ki je vedno poln čebel. Cvete od julija tja do oktobra, torej v brezpašni dobi. Na vrtu je plevel, ki se izredno hitro širi. Zadnja leta se je neverjetno razširil v okolici Ljubljane.

Omenili smo le najvažnejše medovite rastline, ki bi jih veljalo razširiti, saj bi imeli od njih korist že kar prvo ali drugo leto. Nemogoče je omeniti prav vse. Je pa še cela vrsta drugih, od različnih vrst vrb, zlasti ive, leske, klena pa tja do medečih javorov in sofor, ki jih tudi velja priporočiti. Ti potrebujejo za svojo rast precej časa, zato pa nam dorasla in cvetoča drevesa nudijo toliko več sladke medičine.

Pri širjenju različnih medovitih rastlin se morajo čebelarji in njihove čebelarske organizacije povezati s hortikulturnimi društvi in odbori, ki skrbijo za zeleni pas in zdravo okolje, da ne govorimo o gozdnih upravah in kmetijskih združenjih. Vse te organizacije nam lahko pomagajo in mnogo store, da bi zasadili čim več medovitih rastlin, s tem olepšali naše okolje in mu vrnilo tisto, kar smo mu v zadnjih desetletjih odvzeli.

Izkušnje čebelarjev

VZREJA MATIC ZA DOMAČE POTREBE

IVAN KRAJNC

Kdorkoli se je zanimal za življenje domačih živali, je lahko ugotovil, da so mladiči, vzrejeni spomladi, najbolj razviti in zdravi. To pa zaradi tega, ker rastejo pod ugodnejšimi toplotnimi in prehrambenimi pogoji. Enako je s čebelami. Čebelarji to vemo iz prakse, medtem ko so strokovnjaki to ugotovili z mikroskopi in pripravami ter dolgoletnim opazovanjem. Matice, vzrejene spomladi, imajo največje število jajčnih celic, od katerih je odvisno število izleženih jajčec, tj. plodnost matice.

Matice, ki jih dobimo iz naravnih mati-

nikov, so včasih mnogo boljše kot matice, ki so vzrejene na umeten način, posebno če so vzrejene nestrokovno. Zaradi tega je zelo neresno, če vsakemu priporočajo umetno vzrejo matic. Slaba stran matic iz naravnih matičnikov pa je, da njihove čebelje družine zelo rade rojijo. Čebelarji, ki čebelarijo na med, morajo pravočasno ukrepati, da preprečijo rojenje.

Še kot zelo mlad čebelar sem ugotovil, da brez dobre matice v panju ni medu. Kaj hitro sem tudi ugotovil, zakaj vsaka matica ni dobra. Zaradi drugega dela in mnogih

dolžnosti nisem mogel vzrejeti mladih matic po metodah, ki jih zahteva moderna čebelarstva tehnologija. Zaradi nezadostnega znanja takrat za to tudi nisem bil sposoben. Odločil sem se za tako metodo dela, ki z najmanj truda in znanja da tudi dobre rezultate. Pri tej metodi dela smo v našem čebelarstvu ostali še danes in verjetno bodo tudi moji nasledniki vzgajali in vzrejali tako kakor jaz.

Zaradi pomanjkanja matičnikov sem primoran precej družin napraviti iz zasilnih matičnikov. Pri tem gledam, da je rezervna družinica močna. S tem dobim v panjiček potrebno toploto. V panjič vsadim dva sata s pokrito zalego in čebelami ter en sat z odkrito zalego, po možnosti še z jajčeci. Panjič tako odpeljemo domov. Če ostane družinica na mestu, pa na žrelo vedno potresemo mivko ali debelejši pesek, ki ga imamo pri roki. Če ga ni, tudi lahko drobir od sena, vejevje ali travo. Ko čebela izleti iz panja, vidi nekaj izrednega, zato se vsaka na novo orientira in na ta način ostane v novem domu. Pri tem moramo gledati, da ne pride do ropanja. Kadar ni paše, tega načina ne moremo uporabiti, ker se čebele vračajo in družinico kaj hitro oropajo. Nastiljanje na izletna žrela in brade panjev uporabljamo tudi pri vsakem združevanju. Na vrata panja zapišemo datum, ko moramo družinico pregledati. Pregledujemo peti dan in tega dne podremo vse pokrite matičnike. Sodim, da so bile žerke v odprtih matičnikih še jajčeca ali enodnevnne žerke, ko so jih čebele začele negovati kot matice. Če so žerke stare tri ali več dni, so matice manjvredne, saj nimajo dovolj razvitih spolnih cevčic. Pustim po dva odkrita matičnika, ki sta najbolj razvita. Drugi pregled opraviš še po dveh tednih. Matice se skoraj stoodstotno oplodijo, in sicer zato, ker so na panjih različnih barv pritrjeni različni predmeti: vijaki, razni zamaški, cunjia, kos lesa, narisani predmet, kos opeke, kamenček itd. Po tem se matica prav gotovo najlaže orientira. Ker puščam po dva matičnika, a družinice so zelo živalne, dobimo od teh družin precej rojčkov, ki jim dodamo zalego, tako da dobimo precej družinic z mladimi maticami.

Ponovno poudarjam, da je pri takšni

vzgoji odločilnega pomena moč družinice, pri živalni družini pa je dan prvi pogoj za rast mladega bitja. Če se mlado življenje rodi zdravo, ima čas dorasti v dobro pridobitno matico, pri kateri so vsi organi zdravi in sposobni porajati novi številni zarod, ki si ga želi vsak dober in napreden gospodar.

Družine delamo iz vseh dobrih in zdravih družin. S tem se v največji možni meri izognemo križanjem v sorodstvu in tako ohranimo v našem čebelarstvu zdrav in sposoben, tj. trdoživ rod, ki je sposoben odlično izkoristiti vsako pašo.

Praden pridobitne panje odpeljem na pasišče, jim vedno dodam zalego, ki jo dobim pri rezervnih družinah. Na ta način čebele skoraj na vsaki paši naberejo vsaj toliko, da se prevoz izplača. Ugotovil sem, da tudi prašilček rabi prostor. Ko je v panjiču oplojena matica, ni nujno, da je panj nabito poln čebel, ker taka družinica nima kam odlagati prinesene hrane in je že po nekaj dneh slabega vremena na robu propada. Grozi ji odmrtnje od lakote, režimo pa jo lahko le s krmljenjem. Rezervne družine so za čebelarja strošek. To je nujno zlo, brez katerega pa si ne morem misliti dobrega čebelarjenja.

Nakupovanje kranjičev in suhih čebel, takoimenovanih izkucancev, se pri meni ni obneslo. Take družine so navadno spomladi zelo zaostajale za drugimi, ko pa sem jim pomagal, so še pri nepopolni moči izrojile. Domnevam, da sem vzgojil dobro čebelo, ki ji le redkokdaj iz oddaljenejšega kraja prinesem kako matico. Na žalost pa moram ugotoviti, da navadno v razvoju precej zaostaja za mojimi.

Vsi uspehi, ki sem jih imel pri delu s čebelami, so sloneli na združevanju čebeljih družin. Povsod, kjer je bilo v panju malo čebel, sem dodal celo družino iz rezerve z mlado matico. Za vse to pa sem potreboval dosti rezervnih čebeljih družin zgodaj spomladi, poleti in jeseni. Pozimi sem se načeloma ogibal posegov pri čebelah, čeravno bi bilo včasih potrebno tudi to.

Dokler sem imel še malo panjev, sem s polovico panjev čebelaril na med, iz druge polovice družin pa sem jemal čebele in zalego, v prvi vrsti za pojačanje prve polovice panjev, iz njih pa sem delal tudi rezerve.

Ko družina podseda, je pripravljena za prevoz na pašo. (Foto: J. Mihelič)

vne družine. Šele z nenehnim združevanjem so se gmotne razmere v mojem čebelarstvu korenito popravile. Pridobitnih panjev v našem čebelarstvu, če se družina ne pripravlja na rojenje, ne slabimo in se jih ne dotikamo, kar pomeni, da tem panjem nikoli ne odvzemamo zalege, marveč jim dodajamo čebele z mlado matico. To napravimo tako, da izpraznimo medišče, pokrijemo matično rešetko s časopisnim papirjem, največkrat z dvovrstnim, ki ga na nekaj mestih prebodemo s šilom ali nožem, nato pa ob strani vsadimo rezervno družino v medišče. Na ta način se čebele počasi združijo. Praviloma mediščne čebele, ki so primorane komunicirati skozi plodišče do žrela, ubijejo staro matico in čez nekaj dni prestavimo mlado družino z matico iz medišča v plodišče. Le redkokdaj se čebele odločijo in pustijo staro matico. Če se odločijo tako, pa zagotovo vem, da je stara boljša od mlade matice.

Vse pridobitne panje med sezono obvezno pregledujemo vsakih deset dni. V posebno zadovoljstvo nam je, če pri pregledu dobimo družino, ki se pripravlja na rojenje

in ima matičnike. Celo plodišče damo takoj na kozico in vse čebele prek sipalnika ometemo nazaj v panj. Pri tem sploh ne iščemo matice. Vse zaležene sate brez čebel uporabimo za nove družinice. Tem dodamo tudi vso medeno in obnožinsko satje. V panj, v katerem so ometene čebele, damo rezervno prazno satje in čimveč satnic, nato pa panj zapremo. Pri naslednjem pregledu navadno ugotovimo, da matica lepo zalega, da so vse satnice zgrajene in da je ta panj nabral več medu kot vsi ostali. Družina je pozabila tudi na rojenje, ker je to pravzaprav umeten roj.

Ščasoma sem si nakupil rezervne štirisarjarje, petsatarje ter nekaj sedemsatarjev, doma pa se je vedno našel kak devetsatar. Slednjega sem pregradil tako, da sem imel v medišču eno rezervno družino, druga pa je bila v plodišču. Tako imam prostor za okrog 80 rezervnih družin. Poleti so vsi rezervni panji polni. Jeseni jih porabimo največ, medtem ko jih spomladi pred akacijo skoraj popolnoma zdesetkam, s to razliko, da iz pridobitnega panja odvzamem staro matico in jo dam z enim satom zalege v rezervni panjič. Izletne čebele rezervne družine se delno vrnejo na staro mesto in s staro matico oblikujejo družinico, v kateri zalega stara matica. Zalego starih matic v prašilčkih uporabim za pojačanje pridobitnih družin, pozneje pa iz te zalege in zalege, prinešene s pasišč, tvorimo rezervne družinice. Sredi julija odstranimo vse stare matice in vzgojimo mlade, tako da imajo vse družine v rezervnih panjih pred jesensko pašo mlade matice.

Vse matice v pridobitnih panjih imajo kontrolirano starost, ki je razvidna iz zaznambe na vratih panja. S kredo vpišemo 7, 8 ali 9, kar pomeni matica iz leta 1987 ali 1988 itd. Vse matice, starejše od dveh let, menjamo, in sicer: s preleganjem, če se pripravlja na roj (puščamo po en matičnjak), ali pa jo menjamo na prej opisani način. Vsem maticam ob rednih pregledih režemo po eno krilo, in sicer parna leta režemo desno krilo (približno 2 mm), na neparna leta odrežemo levo krilo. Matico primemo za krila z desno roko. Z levo roko sat odložimo na kozico in primemo matico za nogo, tako da sprostimo desno roko, s

katero potem matici odrežemo krilo. Zatem matico spustimo na sat, in sicer na približno isto mesto, kjer smo jo prvotno odvzeli. Če pri lovljenju matica odleti s sata, nepremično počakamo nekaj minut in matica se navadno vrne nazaj na sat.

Pri vseh teh posegih običajno nimamo na voljo dovolj matičnikov, posebno ne zato, ker gredo pridobitne družine nerade v rojilno razpoloženje. To dosežemo na ta način, da vsaki družini dodajamo čim več satnic, jih vozimo s paše na pašo in pri vsakem pregledu prevešamo iz plodišča v medišče po dva sata pokrite zalege. V plodišče dajemo iz medišča prazne sate, če pa je na njih odkrit med, pa v sredo

gnezda. Iz bojzani, da pride do ropanja, tam čebele takoj odstranijo med in že prihodnje dni matica lepo zalega. Torej nenehno širim gnezdo in si že od nekdaj dopovedujem, da je AŽ panj v sezoni pretesen. V LR panjih taki posegi res izostanejo, tam je mnogo manj dela, vendar pa je v naših pogojih čebelarjenja AŽ le izvrsten panj.

Ob močnih družinah, obilni hrani, vestnem in trdem čebelarjevem delu, so možni tudi čudeži. V resnici pa tem čudežem pravimo znanje. Pogoj za dobro čebelarjenje je torej znanje, zato nam preostane leto, da se nenehno učimo. Čebelarstvo je kot nikoli prebrana knjiga.

»SLOVENSKEMU ČEBELARJU« – KUHA VOŠČIN JOŽE ROTAR

Ni ga med majhnimi »opraševalci«, lahko bi dejali, tudi ne med srednje močnimi »športnimi čebelarji«, ki ne bi potrdil, da mu kuha voščin predstavlja enega najbolj neugodnih opravil. Donosnost gospodarjenja ne prenese nakupa modernih pripomočkov, kot so parni topilniki, ki so namenjeni predvsem večjim čebelarskim obratom.

Ni dvoma, da imamo med čebelarji tudi inovatorje, ki so vprašanje kuhe voščin že rešili in to delo opravljajo na zadovoljiv način, vendar ostajajo v anonimnosti.

Mnogi, pravzaprav najštevilnejši manjši čebelarji zato oddajajo voščine znanim predelovalcem v predpisanem roku. Zato povzročajo shranjevanje voščin do oddaje dodatne skrbi in težave, da ne omenjamo stroškov in tveganja zaradi prenosa bolezn.

Dolga leta sem pričakoval, da bo Slovenski čebelar objavil primerne rešitve svojih članov, in to načrte, konstrukcijske izvedbe primernih topilnikov voščin, ki naj bi bili tako cenovno kot izvedbeno dostopni, t. j. različnih zmogljivostih. V drugi letošnji številki pa si le »obnovil kuho voščin in izpleta«, ki ga je nekoč priporočal pokojni čebelar Guna, vendar pa problem še vedno ostaja!

V svoji čebelarski praksi voščin nisem nikdar oddajal v predelavo drugam. Težko

sem dojemal predstave nadebudnega čebelarja, ki mi je dovažal vreče »izjedenege satja«, voščin, po kuhi in ob izplenu pa je odnašal koščke voska. S tem želim reči, da je kuha voščin po napadu vešče brezpredmetna stvar ali »blažev žegen«. Pri takem delu izplena ni!

Čebelarjem priporočam, da vosek topijo sproti, to je tedaj, ko ga zberejo toliko, da z njim napolnijo sokovnik. Sam sem s tem načinom kuhe voščin zadovoljen.

Osnova za kuho voščin je »EMO« sokovnik. Ob njem uporabljam še ozek in visok lonec iz nerjaveče pločevine in ojačanim dnom, premera 240 mm, višine 450 mm, z dvema ročicama na zgornji tretjini višine. Za pokrov uporabimo lahko emajlirano pokrovko iz gospodinjsstva. Lonec lahko izdelava vsak obrtnik, ki izdeluje kuhinjske ali točilniške mize itd.

Lonec, postavljen na stol, s svojim zgornjim robom dosega višino odtočne cevi sokovnika na štedilniku standardne višine. Vanj se lahko dnevno toči vosek iz voščin. Pred tem pa v lonec nalijemo manjšo količino vode, da bomo kasneje vosek lahko v njem kuhali. Ko je kuha voščin končana, lonec z voskom postavimo na štedilnik in ga pokrijemo, da zavre. Vre lahko poljubno dolgo, vrenje pa kontroliramo s toplomerom, namenjenem kuhi sadnih sokov. Ko